

Soupis obyvatel podle víry (1651)

1) zařazení pramene

- Písemný pramen úřední provenience
- Evidenční funkce

2) okolnosti vzniku pramene

- Po podepsání Vestfálského míru bylo stvrzeno na mezinárodní úrovni to, co vnitřní zákonodárství nařizovalo již dříve, tedy že v Čechách a na Moravě bylo **jediným privilegovaným náboženstvím římsko-katolické**.
- Praxe ovšem ukazovala, že v mnoha oblastech stále žily celé skupiny obyvatelstva hlásících se k evangelickým konfesím. Institucím zemské správy i představitelům správy církevní byla tato skutečnost známa.
- **Bylo tedy zapotřebí zjistit stav věcí a iniciovat nová zákonná opatření.** V roce 1650 přijal zemský sněm usnesení o vystěhování nekatolických vrchností.
- Byla zvolena také **komise k zjištění stavu farností** včetně jejich ekonomického zázemí.
- Efektivita prací komise však byla poněkud nezřetelná a bez valných výsledků se značně protahovala.

3) původce pramene

- Dne **4. února roku 1651 vydali místodržící patent** příkazující krajským hejtmanům, aby sepsali veškeré obyvatelstvo a zmínili především jeho vztah ke katolické konfesi.
- => Vznikl tak *Soupis obyvatel podle víry*.
- **Vlastní soupis zpracovaly vrchnostenské a městské kanceláře**
- Biskup Arnošt Vojtěch z Harrachu téměř současně zveřejnil instrukci, aby byl pořízen podobný seznam ohledně stavu farností a počtu farníků se zvláštním zřetelem k nekatolíkům. Tento soubor dokumentů je nazýván *Status animarum (Stav duší)*.

4) obsah pramene

- Soupis byl veden **podle jednotlivých krajů**
- 3. června 1651 byl vydán patent, který nařizoval vypracovat pouze sumární výkaz nekatolíků => proto na některých panstvích nebyl soupis vyhotoven vůbec, na některých byl sice vyhotoven, ale nebyl odeslán a zůstal uchován ve vrchnostenské kanceláři
- Do jednotlivých rubrik bylo zpracovateli zapsáno:
a) **jméno osoby**, b) **stav**, c) **povolání**, d) **věk**, e) **údaje o náboženství**
(u nekatolíků pak poznámka, zda je či není naděje na obrácení ke katolické víře)
- Na konci soupisu byla připojena **zpráva o stavu far, kostelů a zádušního majetku**

5) Význam soupisu poddaných podle víry pro historika

- Jedná se o velice důležitý pramen pro **církevní, hospodářské, sociální a regionální dějiny**. Soupis je poměrně obsáhlý, co se údajů o obyvatelstvu týče.
- Dále se jedná o dobrý zdroj pro **jazykové studium, historickou demografii, geografii i genealogii**.
- Občasné **poznámky autorů** u jednotlivých osob mohou též dobře sloužit k jejich podrobnějšímu poznání. Zároveň si díky nim lze udělat přesnější obrázek o životě vrchností a poddaných. Velice často je zde komentován zdravotní stav, povaha dotyčné osoby, současné bydliště nebo i poznámky spojené s řemeslem.

6) Edice

- ČÁŽNOVÁ, Eliška (ed.): *Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Loketsko*, Praha 1993.
- PAZDEROVÁ, Alena (ed.): *Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Boleslavsko*, Praha 1994.
- SEDLÁČKOVÁ, Helena – ZAHRADNÍKOVÁ, Magda – KOKOŠKOVÁ, Zdena (eds.): *Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Bechyňsko*, Praha 1997.
ZAHRADNÍKOVÁ, Magda – ŠTREJNOVÁ, Eva (eds.): *Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Žatecko*, Praha 1997.
- ZAHRADNÍKOVÁ, Magda – ŠTREJNOVÁ, Eva (eds.): *Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Čáslavsko*, Praha 1999.
- MATUŠÍKOVÁ, Lenka – KUKÁNOVÁ, Zlataše – ZAHRADNÍKOVÁ, Magda (eds.): *Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Hradecko-Bydžovsko*, Praha 2000.
- MATUŠÍKOVÁ, Lenka – PAZDEROVÁ, Alena (eds.): *Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Chrudimsko*, Praha 2001.
- ZAHRADNÍKOVÁ, Magda (ed.): *Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Plzeňsko-Klatovsko*, Praha 2003.
- KLÍMOVÁ, Helena (ed.): *Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Berounsko*, Praha 2007.
- PAZDEROVÁ, Alena (ed.): *Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Rakovnicko*, Praha 2008.
- KLÍMOVÁ, Helena (ed.): *Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Kouřimsko*, Praha 2008.

ZDROJE:

- <https://www.nacr.cz/vyzkum-publikace-odborne-akce/publikace/e-knihy> (březen 2021)
- BOROVSÝ, Tomáš a kol.: *Úvod do studia dějepisu 2*, Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 58–59.
- PAZDEROVÁ, Alena (ed.): *Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Boleslavsko*, Praha 2017, s. 4–13.
- ČORNEJOVÁ, Ivana a kol., *Velké dějiny zemí Koruny české*, sv. VIII, Praha-Litomyšl 2008, s. 288-291.
- *Dějiny obyvatelstva českých zemí*, 2. vyd. Praha 1998, s. 105–113.
- KLÍMOVÁ, Helena (ed.): *Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Berounsko*, Praha 2017, s. 3–8.

Vypracovali: Václav Strnad a Jiří Štefaňák